



Maa- ja metsätalous-
ministeriö

Luomu 2.0 – Suomen kansallinen luomuohjelma vuoteen 2030

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2021:13

Luomu 2.0 – Suomen kansallinen luomuohjelma vuoteen 2030

Maa- ja metsätalousministeriö Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Maa- ja metsätalousministeriö

© 2021 tekijät ja maa- ja metsätalousministeriö

ISBN pdf: 978-952-366-386-2

ISSN pdf: 1797-397X

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

Luomu 2.0 – Suomen kansallinen luomuohjelma vuoteen 2030

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2021:13

Julkaisija

Tekijä/t

Toimittaja/t

Yhteisötekijä

Kieli

suomi

Sivumäärä

29

Tiivistelmä

Luomuohjelman tavoitteet vuoteen 2030:

1. Luomun kulutuskysyntä kasvaa – luomun markkinaosuus viiteen prosenttiin 2030. Luomutuotteiden kulutuskysyntää, vientiä ja luomutuotantoa on kasvatettava tasapainoisesti.
2. Ammattikeittiöiden luomun käytön lisääminen. Suomen Kansallisessa hankintastrategiassa luomun käytön tavoitteeksi julkisissa keittiöissä on asetettu 25 prosenttia vuoteen 2030.
3. Luomuelintarvikkeiden jalostusaste nousee. Luomukysynnän kasvu on suoraan riippuvainen elintarvikkeiden jalostusasteen nostamisesta ja uusien tuotteiden saattamisesta markkinoille.
4. Suomesta merkittävä luomutuotteiden viejämaa. Vientiä varten on kehitettävä kullekin markkinalle soveltuvia tuotteita ja nostettava luomutuotteiden jalostusastetta.
5. Tuotannon lisääminen. Tuotannon on vastattava kysynnän kasvuun tuottamalla markkinoille riittävästi luomutuotteita.
6. Luomukeruualueen kasvattaminen. Suomalaisten luonnontuotteiden kysyntä on suurta ja kysynnän kasvulle on mahdollisuuksia erityisesti vientimarkkinoilla.
7. Luomuvesiviljelyn käynnistäminen. Luomukalalle on kysyntää.
8. Luomuosaamisen ja tiedon lisääminen. AgriHubin avulla on tarkoitus kehittää mm. maatalojen ja koko ketjun luomuosaamista. Luomuinstituutin tutkimusstrategia 2021–2024 julkaistiin vuoden 2021 alussa.
9. Lainsäädäntö ja valvonnan kehittäminen. Vuoden 2022 alusta tulevat voimaan EU:n kansalliset uudet luomusäädökset. Ruokavirasto valmistelee uudet luomuvalvontaohjeet.

Asiasanat

luomuruoka, luomutuotteet, luomutilat, elintarvikeala

ISBN PDF
ISBN painettu
Asianumero

978-952-366-386-2

ISSN PDF
ISSN painettu
Hankenumero

1797-397X

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-386-2>

Luomu 2.0 – Finlands nationella ekostrategi för 2030

Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2021:13**Utgivare** Jord- och skogsbruksministeriet**Författare****Redigerare****Utarbetad av****Språk**

finska

Sidantal

29

Referat

Ekostrategins mål 2030:

1. Konsumtionsefterfrågan på ekologiska produkter ökar – ekologiska produkters marknadsandel stiger till fem procent 2030. Konsumtionsefterfrågan på, exporten av och produktionen av ekologiska produkter ska ökas på ett balanserat sätt.
2. Användningen av ekologiska livsmedel i storkök ökar. Målet för användning av ekologiska livsmedel i offentliga kök är 25 procent 2030 i Finlands nationella upphandlingsstrategi.
3. Förädlingsgraden av ekologiska livsmedel stiger. Ökningen i efterfrågan på ekologiska produkter är direkt beroende av att förädlingsgraden på livsmedel höjs och av att nya produkter kommer ut på marknaden.
4. Finland blir ett betydande exportland för ekologiska produkter. Det ska utvecklas lämpliga produkter för varje marknad för exportsyften och förädlingsgraden för ekologiska produkter ska höjas.
5. Produktionen ökar. Produktionen ska tillgodose den ökade efterfrågan genom att man tillverkar ett tillräckligt antal ekologiska produkter.
6. Området för ekologisk uppsamling utvidgas. Efterfrågan på finländska naturprodukter är stor och det är möjligt att den ökar särskilt på exportmarknaden.
7. Ekologiskt vattenbruk införs. Det finns efterfrågan på ekologiskt odlad fisk.
8. Den ekologiska kompetensen och kunskapen ökar. Avsikten är att med hjälp av kompetensnätverket AgriHub utveckla bland annat lantbruksföretagens och hela produktionskedjans ekologiska kompetens. Finska ekologiska forskningsinstitutets forskningsstrategi 2021–2024 publicerades i början av 2021.
9. Lagstiftningen och övervakningen utvecklas. EU:s nya nationella förordningar om ekologisk produktion träder i kraft i början av 2022. Livsmedelsverket bereder nya anvisningar för övervakningen av ekologisk produktion.

Nyckelord

ekologisk mat, ekologiska produkter, ekologiska gårdar, livsmedelsbranschen

ISBN PDF 978-952-366-386-2**ISBN tryckt****Ärendenummer****ISSN PDF** 1797-397X**ISSN tryckt****Projektnummer**

URN-adress <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-386-2>

Organic 2.0 – Finland's National Programme for Organic Production 2030

Publications of the Ministry of Agriculture and Forestry 2021:13

Publisher Ministry of Agriculture and Forestry

Author(s)

Editor(s)

Group author

Language

Finnish

Pages

29

Abstract

Objectives of the Programme for Organic Production 2030:

1. Growth in consumer demand for organic products – their market share to 5% by 2030. Consumer demand, export and production of organic production must be increased in a balanced way.
2. More organic products used in professional kitchens. The National Public Procurement Strategy sets the target for the use of organic products in professional kitchens at 25% by 2030.
3. Higher degree of processing of organic foods. Growth in the demand for organic products depends directly on raising the degree of processing and bringing new products to the market.
4. Finland a major exporter of organic products. To promote exports, products suitable for each market area must be developed and the degree of processing raised.
5. Growth in the production. Production must respond to the growing demand by producing enough organic products to the market.
6. Growth in the organic picking area. There is great demand for Finnish natural products and opportunities for growth especially in the export market.
7. Introduction of organic aquaculture. There is demand for organic fish.
8. Increased expertise in and information on organic production. Farm Business Competence Network AgriHub will be used to develop the expertise of farms and the whole chain. The Research Strategy of the Organic Research Institute 2021–2024 was published in the beginning of 2021.
9. Legislation and control. New EU and national legislation on organic production will enter into force in the beginning of 2022. The Finnish Food Authority will prepare new guidelines for the control.

Keywords

organic food, organic products, organic farms, food sector

ISBN PDF

978-952-366-386-2

ISBN printed

Reference number

ISSN PDF

1797-397X

ISSN printed

Project number

URN address

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-386-2>

Sisältö

Alkusanat	7
1 Johdanto	8
2 Kokemukset aiemmasta ohjelmasta	9
3 Luomun ympäristö- ja ilmastovaikutukset	10
4 Luomutavoitteet vuoteen 2030	11
1. Luomun kulutuskysyntä kasvaa – luomun markkinaosuus viiteen prosenttiin 2030.....	11
2. Ammattikeittiöiden luomun käytön lisääminen	11
3. Luomuelintarvikkeiden jalostusaste nousee	11
4. Suomesta merkittävä luomutuotteiden viejämaa	11
5. Tuotannon lisääminen	11
6. Luomukeruualan kasvattaminen	12
7. Luomuvesiviljelyn käynnistäminen.....	12
8. Luomuosaamisen ja tiedon lisääminen	12
9. Lainsäädäntö ja valvonnan kehittäminen.....	12
5 Luomu Suomessa ja naapurimaissa	13
6 Luomun kehittämistoimet vuoteen 2030	15
1. Kulutus kasvaa – Luomun markkinaosuus viiteen prosenttiin 2030	15
2. Ammattikeittiöiden luomun käytön edistäminen	16
3. Luomuelintarvikkeiden valikoiman ja jalostuksen lisääminen	18
4. Suomesta merkittävä luomutuotteiden viejämaa	19
5. Luomutuotannon lisääminen	20
6. Luomukeruualan kasvattaminen	24
7. Luomuvesiviljelyn kehittäminen.....	25
8. Tutkimuksen ja osaamisen kehittäminen ja neuvonnan ja luomutiedon lisääminen	26
9. Lainsäädäntö ja valvonnan kehittäminen.....	27
10. Tarkempi toimenpideohjelma, mittarit ja seuranta	29

ALKUSANAT

Totesin EU:n maatalousministerien kokouksessa toukokuussa, että me Suomessa olemme jopa hieman kunnianhimoisempia luomun osuuden nostamisessa ruokapalveluissa, sillä näemme siinä suuren potentiaalin. Luomutuotteiden kysynnän kasvuun on vastattava saattamalla markkinoille enemmän luomutuotteita. Myös kuluttajien luottamus on ansaittava ja petoksia on torjuttava ponnekkaasti. Tämä ei tarkoita, etteikö luomupinta-alan kasvu olisi tärkeää. Tavoitteemme on sama kuin mitä EU on asettanut Green Deal -ohjelmassa eli neljännes pelloistamme tulisi olla luomusertifioitua vuoteen 2030 mennessä. Tämä on kova tavoite ja vaatii ponnisteluja sen saavuttamiseksi.

Ohjelmassa on lueteltu lukuisia tavoitteita luomun osuuden kasvattamiseksi niin tuotannon, kysynnän, ruokapalveluiden, viennin kuin luomukeruuotteiden osalta. Tavoitteiden saavuttamiseksi luomukorvauksella on iso rooli. Tätä kirjoittaessani EU:n uusi maatalousuudistus on vielä neuvotteluvaiheessa, mutta luomun rooli tulevassa CAP-strategiassa vuosille 2023–2027 on olennainen. Ruokapalvelujen kehittämistä pyritään tukemaan hanketyöllä. Luomukeruualueiden kasvua varten valmistellaan parhaillaan tiekarttaa. Luomun potentiaali on huomattu. Meidän on se hyödynnettävä.

Ohjelmaa toimeenpano on jo aloitettu, mutta työ tiivistyy tulevina vuosina. Maa- ja metsätalousministeriön rooli on koordinoita ohjelman toimeenpanoa, mutta ilman jokaisen luomualan toimijan panosta ja yhdessä tekemisen meininkiä, ohjelma jää vaillinaiseksi. Vetoankin teihin hyvät luomun tekijät – tässäkin yhteistyö on voimaa!

Helsingissä 22. kesäkuuta 2021

Jari Leppä

Maa- ja metsätalousministeri

1 Johdanto

Luomu on merkittävä osa suomalaista ruokajärjestelmää. Se vastaa kuluttajien vaatimukseen ja tarjoaa ratkaisuja moniin ympäristö- ja ilmastokysymyksiin. Luomussa käytössä olevat viljelymenetelmät edesauttavat monien ympäristötavoitteiden toteutumista, kuten torjunta-aineiden ja kemiallisten lannoitteiden käytön vähentämistä. Hallitusohjelman tavoitteena on lisätä kotimaisten luomutuotteiden osuutta ruuantuotannossa, elintarviketaloustuksessa, kotimaan kulutuksessa ja viennissä.

Euroopan komission Vihreän kehityksen ohjelma ja Pellolta pöytään- ja biodiversiteetti-strategiat nostavat luomun keskeiseksi tekijäksi kestäväen maatalous- ja ruuantuotannon kehittämisessä.

Suomelle antamissaan yhteisen maatalouspolitiikan strategiasuunnitelman suosituksissa EU:n komissio toteaa, että Suomen on lisättävä luomutuotantoalaansa Vihreän kehityksen ohjelman mukaisesti ja on samalla edistettävä luomuelintarvikkeiden kulutusta ja luomuviljelyn aloittamista sekä vahvistettava luomua tukevaa innovaatio- ja tutkimustoimintaa.

EU:n komissio keskittyy 24.3.2021 julkaisemassaan toimintasuunnitelmassa kasvattamaan luomun kysyntää ja luottamusta jäljitettävyyden avulla erityisesti julkisissa ruokapalveluissa. Yhteistyön lisääminen ravintoloiden, tukkuportaan ja catering-yritysten kanssa on mainittu yhtenä luottamusta lisäävänä tekijänä. Luomuun siirtymiseen pyritään kannustamaan lisäämällä tiedonvaihtoa parhaista käytännöistä ja edistämällä markkinoiden avoimuutta sekä tukemalla markkinaorganisaatioita ja ryhäsertifiointia. Komissio korostaa paikallisuutta ja pienten jatkojalostusyritysten merkitystä, ja haluaa lyhentää elintarvikkeiden toimitusketjuja. Suunnitelmassa mainitaan luonnonmukaisen tuotannon merkitys kestäväen ja muutoksiin sopeutuvan maatalouden suunnan näyttäjänä. Tämä perustuu ekosysteemin terveyteen.

Luomua on kehitettävä koko ruokajärjestelmän yhteistyöllä ja niin, että se huomioidaan kaikessa ruoka-alan kehittämisessä ja resurssien jakamisessa. Toimet kohdistetaan erityisesti tunnistettuihin kehittämistä vaativiin asioihin.

2 Kokemukset aiemmasta ohjelmasta

Lisää luomua! Hallituksen luomualan kehittämisohjelma ja luomualan kehittämisen tavoitteet vuoteen 2020 -ohjelma hyväksyttiin Valtioneuvoston periaatepäätöksenä touku-kuussa 2013. Silloinen hallitusohjelma otti maatalouspolitiikan strategiseksi tavoitteeksi luomu- ja lähiruoan osuuden kääntämisen vahvaan nousuun. Hallitus lupasi toteuttaa luomualan kehittämisohjelman. Sittenkin kaikissa hallitusohjelmissa on sitouduttu jatkaamaan luomuohjelman toimeenpanoa. Luomuohjelman tavoitteeksi asetettiin luomutuotannon lisääminen, kotimaisten luomuelintarvikkeiden valikoiman monipuolistaminen ja luomuruoan saatavuuden parantaminen sekä vähittäiskaupassa että ammattikeittiöissä. Lisäksi ohjelmalla pyrittiin siihen, että vuoteen 2020 mennessä Suomen viljelyalasta luomun osuus olisi ollut 20 prosenttia. Ihan tähän tavoitteeseen ei päästy. Luomualan osuus on nyt 14 prosenttia Suomen viljelyalasta.

Luomuohjelmasta valmistui maa- ja metsätalousministeriön tilaama ulkopuolinen arviointi syksyllä 2018. Ministeriö piti tarpeellisena arvioida ohjelman tuloksia ja tulevaisuuden kehittämisen tarpeita.

Arvioinnissa todettiin, että luomuohjelma on onnistunut nostamaan luomun näkyvyyttä sekä tiivistänyt toimijoiden välistä yhteistyötä. Se on antanut uskoa ja rohkeutta tarttua luomutuotantoon. Arviointiraportissa todetaan, että luomualan kehittämisohjelma on toiminut suunnannäyttäjänä ja sillä on edellytykset ja mahdollisuudet tukea luomualan kehittämistä. Kehittäminen vaatii myös taloudellista panostusta sekä sidosryhmien laajaa osallistamista luomualan yhteiseen kehittämiseen.

Arvioinnissa todettiin myös, että luomualan kehittämisohjelman kaltaiselle ohjelmalle on tarvetta myös jatkossa. Uuden ohjelman olisi hyvä pureutua paremmin tunnistettuihin luomualan pullonkauluihin.

Luomuala tarvitsee entistä vahvempaa panostusta tutkimukseen, tuotantoon, jalostukseen, markkinointiin ja vientiponnistuksiin. Luomua kehitetään arvioinnin mukaan varovaisin ottein. Luomuun liittyy suuri potentiaali, jota ei ole osattu hyödyntää riittävän hyvin.

3 Luomun ympäristö- ja ilmastovaikutukset

Luomutuotannon tavoitteena on tuottaa ruokaa tavalla, joka huomioi ympäristön, ihmisten ja eläinten hyvinvoinnin.

Ilmastonmuutoksen tuomat haasteet ja luonnon monimuotoisuuden nopea heikkeneminen ovat asettaneet ruoantuotannolle kasvavia kestävyysvaasteita. Luomutuotanto tarjoaa monia keinoja rakentaa kestävä ruokajärjestelmää osana laajempaa kestävyysmuutoksen keinovalikoimaa.

Luomutuotannon lähtökohtana on maaperän kasvukunnosta huolehtiminen. Luomussa käytettävät viljelymenetelmät edistävät orgaanisen aineksen ja hiilen kertymistä maaperään, mikä on edellytys peltomaan hyvälle kasvukunnolle. Nämä menetelmät edistävät samalla ravinteiden kierrätystä, vähentävät riippuvuutta fossiilisesta energiasta ja lisäävät maatalojen ravinneomavaraisuutta.

Luomutuotannon ilmastovaikutukset kasvihuonekaasupäästöinä laskettuna ja eri päästölähteet huomioiden ovat pinta-alaa kohden laskettuna tyypillisesti pienempiä kuin tavanomaisessa tuotannossa. Alhaisemman keskimääräisen sato- tai tuotostason takia tuotettua yksikköä kohden lasketun ilmastovaikutuksen on monessa tutkimuksessa arvioitu olevan keskimäärin kuten tavanomaisessa tuotannossa. Luomun ilmastovaikutukseen vaikuttaa myös se, että luomutuotannossa käytetään viherlannoitusta ja karjanlantaa täydentävänä lannoituksena. Lähes kaikkien kierrätyslannoitevalmisteiden valmistuksen ja peltokäytön päästöt ovat alhaisemmat kuin vastaavan mineraalilannoitteen päästöt. Kierrätyslannoitteiden peltokäytön päästöjä laskevat orgaanisten lannoitteiden pienemmät dityppioksidin (N₂O) päästöt pellolla verrattuna mineraalilannoitteen N₂O-päästöihin.

Kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käyttö ei ole luomussa sallittua ja eläinlääkkeiden käyttö on rajoitetumpaa kuin tavanomaisessa tuotannossa, joten vähäinen ympäristön kemikaalikuormitus on luomutuotannon selkeä vahvuus. Vesistökuormituksen osalta luomutuotannon etuna on alhaisempi paikallinen vesistöjen typpikuormitus. Karttuva tutkimustieto osoittaa yhtenevästi luomutuotannon olevan peltoluonnon monimuotoisuudelle tavanomaista tuotantoa edullisempaa. Luomunautokarjan laidunnuskäytännöillä on positiivisia vaikutuksia eläinten hyvinvoinnin lisäksi myös maatalousympäristön monimuotoisuuteen. Luomutuotanto on myös taloudellisesti kannattavampaa kuin tavanomainen tuotanto, koska tuotantopanokset ovat luomussa edullisempia, tuottajahinnat ovat korkeampia, samoin korvaukset.

4 Luomutavoitteet vuoteen 2030

1. Luomun kulutuskysyntä kasvaa – luomun markkinaosuus viiteen prosenttiin 2030

Luomutuotteiden kulutuskysyntää, vientiä ja luomutuotantoa on kasvatettava tasapainoisesti. Kysyntä on viime vuosina kasvanut vuosittain lähes 10 prosenttia ja sen odotetaan kasvavan jatkossa samalla tavalla. Luomun osuus vähittäismyynnistä on kuitenkin vain 2,6 prosenttia myynnin arvosta.

2. Ammattikeittiöiden luomun käytön lisääminen

Suomen Kansallisessa hankintastrategiassa luomun käytön tavoitteeksi julkisissa keittiöissä on asetettu 25 prosenttia vuoteen 2030, mikä on myös luomuhjelman tavoite. Tämänhetkisen arvion mukaan luomun osuus julkisissa keittiöissä on noin 15 prosenttia.

3. Luomuelintarvikkeiden jalostusaste nousee

Luomukysynnän kasvu on suoraan riippuvainen elintarvikkeiden jalostusasteen nostamisesta ja uusien tuotteiden saattamisesta markkinoille. Ammattikeittiöt tarvitsevat lisää niille sopivia luomuelintarvikkeita, joiden pakkauskoko ja ominaisuudet ovat niiden käyttöön sopivia.

4. Suomesta merkittävä luomutuotteiden viejämaa

Vientiä varten on kehitettävä kullekin markkinalle soveltuvia tuotteita ja nostettava luomutuotteiden jalostusastetta. Erityistä vientipotentiaalia on kasvituotteissa, kuten kauralla ja kuminalla. Suuria mahdollisuuksia on myös kotieläintuotteilla.

5. Tuotannon lisääminen

Tuotannon on vastattava kysynnän kasvuun tuottamalla markkinoille riittävästi luomutuotteita. EU:n Vihreän kasvun Pellolta pöytään -strategian tavoite on kasvattaa EU:n luomupeltoala

25 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Kasvussa on pyrittävä tasapainoon kasvinviljelyssä ja kotieläintuotannossa niin, että luomutiloilla voidaan varmistaa tuotannon edellyttämät viljelykierrot ja ravinteiden tarve. Tuotannon lisäämiseksi tulee myös kehittää luomuviljelymenetelmiä. Tavoitteena on, että tila, joka jo viljelee luonnonmukaisesti tai siirtää pellot luomutuotantoon, siirtäisi myös kotieläimet luomutuotantoon. Satotasoja on nostettava, lajikejalostukseen ja -testaukseen panostettava ja sertifioidun luomukylvösiemenen osuutta on lisättävä. Luomukasvihuonetuotannon kasvattaminen on olennaista kasvavan kysynnän tarpeisiin vastaamiseksi.

6. Luomukeruualan kasvattaminen

Suomalaisten luonnontuotteiden kysyntä on suurta ja kysynnän kasvulle on mahdollisuuksia erityisesti vientimarkkinoilla. Luonnontuotteiden markkinointi ja vienti on käytännössä mahdollista vasta, kun tuotteelle on myönnetty luomusertifikaatti. Kotimainen luonnontuotteita jalostava teollisuus on merkittävä kotimaisten luonnontuotteiden käyttäjä ja sille kotimaiset luomumarjat, mutta kasvavissa määrin myös muut luomuluonnontuotteet ovat tärkeitä raaka-aineita.

7. Luomuvesiviljelyn käynnistäminen

Pelloilta pöytään -strategiassa tavoitellaan kasvua luomuvesiviljelyssä. Suomessa luomukalankasvatusta ei käytännössä vielä ole. Kysyntää luomukalalle kuitenkin olisi. Onkin selvitetty luomukalankasvatuksen pullonkaulat.

8. Luomuosaamisen ja tiedon lisääminen

Maatilayritysten toiminnan tueksi käynnistyi vuoden alussa osaamisverkosto AgriHub, joka kokoaa yhteen alan neuvonnan, tutkimuksen ja koulutuksen. Verkoston tavoitteena on edistää maatilayritysten kilpailukykyä ja uudistumista. AgriHubin avulla on tarkoitus kehittää maatalojen ja koko ketjun luomuosaamista. Luomuinstituutin tutkimusstrategia 2021–2024 julkaistiin vuoden 2021 alussa. Strategia luo pohjan tulevien vuosien luomututkimukselle, missä on myös huomioitava digitalisaation mahdollisuudet.

9. Lainsäädäntö ja valvonnan kehittäminen

Vuoden 2022 alusta tulevat voimaan EU:n ja kansalliset uudet luomusäädökset. Ruokavirasto valmistelee uudet luomuvalvontaohjeet. Luomuvalvontaa tulee kehittää muun muassa kehittämällä sähköisiä tarkastusprosesseja. Luomuvalvontaa tehostamalla kuluttajien luottamus paranee ja myös elintarvikepetokset vähenevät.

5 Luomu Suomessa ja naapurimaissa

Luomuviljelty peltoala on kasvanut 115 799 ha edellisen luomuohjelman toteuttamisen alusta eli vuodesta 2013. Luomutilojen osuus oli 7,4 prosenttia vuonna 2013, kun se vuonna 2020 oli 11,5 prosenttia. Luomutilojen keskikoko oli 49 hehtaaria vuonna 2013. Vuonna 2020 se oli 62 ha.

Taulukko 1. Luomun kehitys ELY-keskuksittain (Lähde valvontatilastot, Ruokavirasto)

	Maatiloja %		Peltoala %		Tilakoko ha	
	2013	2020	2013	2020	2013	2020
Uusimaa	9,3	14,1	10,0	11,2	53,0	70,0
Varsinais-Suomi	5,4	10,2	6,0	11,0	55,0	66,9
Satakunta	4,2	6,7	5,0	8,6	46,7	64,5
Häme	4,3	8,2	4,1	9,1	43,2	63,1
Pirkanmaa	10,0	14,8	11,5	17,1	44,1	53,4
Kaakkois-Suomi	6,0	11,0	8,5	16,1	55,0	72,8
Etelä-Savo	9,0	12,8	12,7	17,8	36,7	46,1
Pohjois-Savo	8,5	12,6	9,4	13,6	40,5	51,4
Pohjois-Karjala	13,5	26,4	19,8	27,9	53,5	63,0
Keski-Suomi	5,5	8,2	6,9	11,5	39,1	53,5
Etelä-Pohjanmaa	5,6	9,4	7,9	12,7	54,7	66,9
Pohjanmaa	7,6	11,0	9,2	13,5	45,5	57,3
Pohjois-Pohjanmaa	8,3	13,0	11,1	17,3	62,0	80,9
Kainuu	13,7	17,4	23,8	22,1	58,9	53,8
Lappi	3,2	3,9	7,6	8,2	64,4	79,2
Ahvenanmaa	27,9	37,5	19,0	23,0	25,9	27,3

Taulukko 2. Luomutuotannon osuus Suomessa ja lähialueilla 2018 (Lähde FiBL)

	% maatalousmaasta	% nautaeläimistä	% sioista	% siipikarjasta	% lampaista
Suomi	13	7,9	0,4	4,9	24,6
Viro	21,9	16,9	-	1,7	42,8
Ruotsi	19,9	22,1	2,5	16,8	21,1
Tanska	9,8	13,7	4,0*	23,9	7,3
Saksa	9,1	15,8	0,9	7,5	12,1

Taulukko 3. Luomukauppa Suomessa ja lähialueilla 2018 (Lähde FiBL)

	% vähittäiskaupasta	vähittäiskaupan arvo, milj.€	vienti, milj.€	tuojia kpl	viejiä kpl
Suomi	2,4	336	28	63	20
Viro	2,7	42	27	33	16
Ruotsi	9,6	2 301	117	89	10
Tanska	11,5	1 807	390	78	80
Saksa	5,3	10 910	-	1 723	1 208

6 Luomun kehittämistoimet vuoteen 2030

1. Kulutus kasvaa – Luomun markkinaosuus viiteen prosenttiin 2030

Luomun kysyntä vähittäiskaupassa on kasvanut lähes 10 prosenttia viime vuosina ja kehitys näyttää jatkuvan samanlaisena. Vuonna 2020 luomuvähittäismyynnin arvo oli 409 miljoonaa euroa ja kasvua edellisestä vuodesta oli 9,7 prosenttia. Suuresta kasvusta huolimatta luomun osuus vähittäiskaupan myynnistä oli kuitenkin vain 2,6 prosenttia myynnin arvosta. Euroopan luomun kärkimaassa Tanskassa luomun markkinaosuus on noin yhdeksän prosenttia. Vaihtelu tuoteryhmittäin on kuitenkin suurta. Parhaimmissa tuoteryhmissä myyntiosuudet olivat: lastenruuat 24 prosenttia, kananmunat 21 prosenttia, kasviöljyt 18 prosenttia, hiutaleet ja suurimot 14 prosenttia, jauhot 9,5 prosenttia. Myydyimmät luomutuotteet olivat banaani, kananmunat, maito, kahvi ja jauheliha. Kaikkiaan kolmannes myynnistä tulee hedelmistä ja vihanneksista sekä maidosta ja nestemäisistä maitotuotteista. Syynä luomun osuuden alhaisuuteen on luomutuotteiden vähäisyys suurivolyymisissa lihavalmistusten ja leipomotuotteiden tuoteryhmissä.

Kauppa on ollut luomutuotannon kasvun veturi monissa EU-maissa ja kaupan omat luomumerkit ovat tuoneet kuluttajille hinnaltaan edullisemmän vaihtoehdon ja osaltaan kiritäneet luomutuotteiden myynnin kasvua. Vaikka pääosa luomuruuasta ostetaan vähittäiskaupasta, lyhyet tarjontaketjut ovat tärkeitä luomutarjonnan kannalta. Maatilamyymälät, ruokapiirit, REKO-renkaat ja kumppanuusmaatalouden toteutukset ovat erityisesti luomun aktiivikäyttäjille tärkeitä.

Viestintä on onnistunut luomun esille nostamisessa. Tehtävää on kuitenkin edelleen, sillä kuluttajat sekoittavat usein luomun lähiruokaan tai villiruokaan. Luomun kuluttajabarometrin (Pro luomu 2019) mukaan kansallinen luomumerkki, ns. aurinkomerkki, tunnetaan parhaiten, 60 prosenttia kansalaisista tunnistaa sen. Myös kansallisen leppäkerttumerkin tunnistaa 40 prosenttia kansalaisista. EU-lehtimerkin tunnettuus on lisääntynyt ja sen tunnisti noin puolet suomalaisista.

Matkailussa ja ruokapalveluissa luomua on mahdollisuus tarjota kotimaan ja ulkomaan matkailijoille. Luomumaatilamatkailukohteet, luomumaatilaretit, luomuelintarvikkeiden tarjoaminen majoituksessa ja ravintoloissa, luomukeruualueet ja luomuruokaan liittyvät ohjelmalvelut ovat mahdollisuus tutustuttaa matkailijoita luomuun.

Koska luomutuotteet ovat tavanomaisia tuotteita kalliimpia, on tärkeää vahvistaa kuluttajien luottamusta luomun hyötyihin. Erityisesti luomun kestävyshyötyjä tulee nostaa esiin. Samoin tärkeää on torjua elintarvikepetoksia ja edelleen kehittää valvontaa ja jäljitettävyyttä.

Nykyistä kattavamman kuvan saamiseksi luomukulutuksesta, sitä pitäisi pystyä seuraamaan myös muissa kanavissa kuin vähittäiskaupassa ja saada tietoa kotimaisten luomutuotteiden kulutuksesta sekä arvona että volyymina.

Toimenpiteet kysynnän kasvattamiseksi (suluissa vastuutahot)

- Kuluttajietoisuus nousee viestinnän ja kampanjoiden avulla (luomujärjestöt, yritykset; jalostajat ja kauppa),
- Alueellisissa ja valtakunnallisissa hankkeissa tiedon jakaminen luomumerkistä ja luomutuotannosta (hanketoimijat),
- Luomun markkinointiin ja brändäämiseen oppia lisää muiden maiden esimerkeistä (ProLuomu, yritykset),
- EU:n menekinedistämisrahojen hyödyntäminen (MMM, Ruokavirasto, alan toimijat),
- Luomun käytön kestävyshyötyjen selventäminen (Luomuinstituutti, luomualan toimijat)
- Luomumatkailupalveluiden kehittäminen (ECEAT Suomi ry, muut alan toimijat).

2. Ammattikeittiöiden luomun käytön edistäminen

Syksyllä 2020 julkistetussa Kansallisessa hankintastrategiassa luomun käyttötavoitteeksi asetettiin 25 prosenttia toteutuneista elintarvikehankinnoista (kg) julkisissa ammattikeittiöissä vuoteen 2030 mennessä. Tämä on myös luomuohjelman tavoite.

Suomessa luomun käyttö julkisissa ammattikeittiöissä on arviolta noin 15 prosenttia raaka-aineista (kg), ja käyttömäärä kasvaa joka vuosi. Luomun osuuden nostamista julkisissa ammattikeittiöissä vaikeuttaa luomun korkea hinta. Toisaalta laskelmien mukaan luomun käytön lisääminen ei välttämättä ole kalliimpaa, jos luomun lisääminen otetaan osaksi ruokalistasuunnittelua. Haasteena on kotimaisten luomutuotteiden heikko saataavuus, ja moni ruokapalvelu valitsee mieluummin kotimaisen tuotteen kuin ulkomaalaisen luomun. Ensimmäinen askel luomun lisäämisessä on kuntien ja muiden julkisyhteisöjen päätös luomutuotteiden käytön lisäämisestä. Sitoutuminen luomuun auttaa kehittämään myös kotimaista luomutuotantoa eteenpäin.

Ammattikeittiöt eivät ole yleisesti tyytyväisiä nykyiseen luomutuotteiden jalostusasteeseen, tuotevalikoimaan ja pakkauskokoihin. Saatavuus ei ole aina taattu. Ammattikeittiöt eivät välttämättä halua monia sopimuksia eri toimittajien kanssa, vaan mieluiten yhden toimitussopimuksen. Tuottajat eivät tunne tukkuporrasta ja yhteistyö näiden tahojen välillä on vähäistä. Luomutuotteiden jalostusastetta on nostettava ja saatavuutta elintarviketuista parannettava.

Myös julkisten päättäjien, hankintayksiköiden ja ammattikeittiöiden luomuosamisen parantamiseen on varattava resursseja. Luomuhankintaosaamista tulee kehittää ja hyödyntää mm. markkinavuoropuhelua, testausta ja tuotekehittelyä sekä teemaviikkojen järjestämisestä. Hankintalaissa on myös vähemmän käytettyjä hankintamenettelyjä, kuten dynaaminen hankintajärjestelmä ja innovatiivinen hankintakumppanuus. Näitä on tärkeä jatkossa hyödyntää luomuruoan hankinnassa.

Kunnat voivat profiloitua luomuruokaa julkisissa ateriapalveluissa suosivina ekologisesti kestävinä kuntina. Julkisten ammattikeittiöiden luomun käyttöä on edistettävä kannustamalla laatimaan kunnallinen luomumyönteinen ruokastrategia, jolloin luomu voidaan ottaa helpommin hankintakriteeriksi.

Julkisissa ja yksityisissä ammattikeittiöissä luomun on oltava varteenotettava vaihtoehto. Koulujakelutuessa (koulumaito- ja kouluhedelmätuki) on tärkeää jatkaa samalla linjalla eli maksaa korkeampaa tukea luomutuotteista ja lisätä luomun osuutta. Jos julkisten keittiöiden kaikki maito olisi luomua, luomun osuus keittiöiden raaka-aineista nousisi lähes 20 prosenttiin. EU:n koulujakelujärjestelmän uudistamisesta odotetaan komission esitystä vuonna 2023. Siinä tavoitteena on luomun osuuden kasvattaminen. Koulujakelujärjestelmän hakumenettelyjen tulisi kannustaa tukien hakemiseen.

Toimenpiteet luomun osuuden kasvattamiseksi ammattikeittiöissä:

- Luomutuotannon lisäarvo ja ekologiset hyödyt näkyviin. Luomutuotannon hyödyt esille ympäristö- ja ilmastovaikutusten vähentämiseksi ja eläinten hyvinvoinnissa. (Luomuinstituutti, luomujärjestöt),
- Ammattikeittiöille sopivia luomutuotteita ja reseptiikkaa. Markkinoille riittävästi luomutuotteita isoille keittiöille sopivassa pakkausmuodossa. (ruokapalvelut, tuottajat, elintarvikeyritykset, hanketoimijat),
- Vuoropuhelun lisääminen koko ketjun kesken kotimaisen luomualkutuotannon ja -tuotteiden kehittämiseksi ruokapalveluiden tarpeisiin. Tukkuoimijoiden ja elintarvikkeiden valmistajien ymmärryksen lisääminen julkisen sektorin hankintasykleistä ja -sopimuksista. (koko ruokaketju),

- Tukkujen luomuvalikoiman parantaminen ja tiedotuksen lisääminen tarjonnasta. Valmistajien ja tukkujen kannustaminen tiedottamaan ja markkinoimaan paremmin luomutuotteita ja tuomaan pk-yritysten luomutuotteet mukaan tukkujen valikoimiin helpommin saataviksi.
(tukut, elintarvikeyritykset),
- Luomun osuuden lisääminen koulujakelujärjestelmässä yksinkertaistamalla järjestelmää, lisäämällä tuotevalikoimaa ja tarkastelemalla tuen suuruutta (MMM, Ruokavirasto),
- Selvitetään Portaat luomuun -ohjelman kehittämistä ammattikeittiöiden sertifioiduksi järjestelmäksi (ammattikeittiöt, oppilaitokset, luomujärjestöt),
- Kuntien kanssa tehtävän yhteistyön ja hankintaosaamisen kehittäminen luomun huomioimiseksi ruoka-, kunta- ja hankintastrategioissa (kunnat, hankintaorganisaatiot, luomujärjestöt),
- Alueelliset ja kunnalliset tavoitteet luomun käytölle ja paikallisen luomun käytön lisääminen ammattikeittiöissä (kunnat, kuntayhtymät, maakuntaliitot, luomujärjestöt).

3. Luomuelintarvikkeiden valikoiman ja jalostuksen lisääminen

Luomutuotteiden riittämätön jatkojalostus on tunnistettu luomun kehittämiskohteeksi. Suuri tuotantoala ei takaa luomun päätymistä kuluttajille. Luomumyynti kasvaa tuotevalikoiman parantuessa, samalla kasvaa luomun osuus ammattikeittiöissä. Pienillä jalostajilla on riski aloittaa jalostustoiminta, koska luomu ei ole vielä vakiinnuttanut asemaansa esimerkiksi ammattikeittiöissä. Suuret elintarvikeyritykset eivät tarpeeksi pitkään odota, että ammattikeittiöt löytävät uutuustuotteet, eivätkä markkinoi niitä tarpeeksi. Ruokapalveluiden pitkät hankintasopimukset eivät mahdollista nopeaa uutuustuotteiden ottoa valikoimaan.

Jalostusastetta on nostettava sekä kotimaan markkinoilla että viennissä. Sekä suurten että pk-yritysten on panostettava tuotekehitykseen ja testaukseen. Tuotekehitystä on lisättävä erityisesti ammattikeittiöille tarkoitetuissa tuotteissa, koska niiden vaatimukset ovat erilaiset kuin kotitalouksien. Työtä on tehtävä yhdessä hankintaorganisaatioiden ja ruokapalveluiden kanssa. Myös pakkaukset pitää suunnitella kohderyhmän mukaan ja niiden on oltava ympäristöystävällisiä.

Luomuelintarvikejalostukseen tarvitaan myös tutkimus- ja kehittämistoimia. Yritysten tarpeita palveleva kuluttajatutkimus ja elintarvikeprosessointitutkimus sekä tiedon jalkauttaminen ovat tärkeitä toimia luomun kehittämiseksi.

Toimenpiteet jalostusasteen nostamiseksi:

- Sopimustuotannon lisääminen (Vilja-alan yhteistyöryhmä VYR, yritykset, tuottajajärjestöt, elintarviketeollisuus, tuottajaorganisaatiot),
- Elintarvikeyritysten, hankintaorganisaatioiden ja ruokapalveluiden kohtaamisen helpottaminen markkinavuoropuhelussa, hankinnoissa ja tuotekehityksessä (elintarviketeollisuus, hankintaorganisaatiot, tuottajajärjestöt, ruokapalvelut),
- Luomuelintarvikejalostuksen huomioiminen neuvonnassa ja koulutuksessa (neuvontajärjestöt, hanketoimijat),
- Luomuelintarvikejalostuksen tutkimusta lisätään (Luomuinstituutti, yliopistot, elintarviketeollisuus)
- Maakuntastrategiat huomioivat luomun elintarvikejalostuksessa (kunnat, maakuntaliitot, luomujärjestöt).

4. Suomesta merkittävä luomutuotteiden viejämaa

Koska luomumarkkinat ovat Suomessa vielä melko pienet, luomutuotteiden tuottaminen ja jalostaminen vientiä varten voi tuoda alalle uusia kasvumahdollisuuksia. Viennin kasvataminen vaatii panostuksia ja luomutoimijoiden yhteistyötä. Suomessa elintarvikeyritykset ovat pieniä ja niiden resurssit ovat rajalliset. Vientituotteiden jalostusarvon nostaminen on selkein reitti viennin arvon kasvuun. Sekä suurten että pk-yritysten on panostettava innovaatioihin, tuotekehitykseen ja testaukseen.

Suomessa on hyvä kilpailukyky ja viennin kasvumahdollisuudet ovat hyvät. Ympäristömyönteisyys tulee todennäköisesti vahvistamaan luomutuotteiden kysyntää maailmalla. Maailmanmarkkinoilla luomun ero muuhun tarjontaan nähdään suurempana kuin Suomessa. Vientiä varten on kehitettävä kullekin markkinoille soveltuvia tuotteita. On tavoiteltava jalostusasteen jatkuvaa nostaamista sekä tuotteiden myyntiä yhä enemmän valmiina kuluttaja- ja ammattikeittiötuotteina.

Huhtikuussa 2021 julkaistun Pro Luomun tekemän vientiselvityksen mukaan luomuviennin arvo oli vuonna 2020 noin 50 miljoonaa euroa, kun se vuonna 2018 oli noin 25–30 miljoonaa euroa. Kahdessa vuodessa viennin arvo oli lähes tuplaantunut. Viennistä suurin osa oli vientiä puolivalmisteina. Raaka-aineiden ja brändituotteiden osuus oli kummankin reilu 15 prosenttia. Tavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä viennin arvo on 100 miljoonaa euroa.

Viennin päätuoteryhmiä ovat myllytuotteet, leipä, maitojalosteet, luonnontuotteet ja makeiset. Myllytuotteiden osuus on ollut lähes kolmannes Suomen jauhojen ja myllytuotteiden viennistä. Erityistä vientipotentiaalia on keruuluomutuotteissa. Tärkein vientimaa

on ollut Saksa. Muita merkittäviä ovat olleet Ruotsi ja muut Pohjoismaat sekä Keski- ja Etelä-Euroopan maat.

Luomuviejät uskovat luomuvuennin kasvuun, kunhan suomalaisten tuotteiden kilpailukyky markkinoilla säilyy.

Toimenpiteet viennin lisäämiseksi 100 miljoonan euroon:

- Luomuraaka-aineiden jalostusarvon lisääminen viennissä ja elintarvikeyritysten vientiyhteistyön lisääminen (koko ruokaketju),
- Panostusta viennin edistämistoimien kehittämiseen (Ruokavirasto, MMM, elintarvikeyritykset, Business Finland/ Food from Finland -ohjelma, Pro Luomu ry, Arktiset Aromit ry)
- Entistä tiiviimpi yhteistyö alan toimijoiden kesken, Pro Luomu ry:n ja muiden toimijoiden osallistuminen aktiivisesti myös vientitoimintojen kehittämiseen.
- Systemaattinen ja eri toimijoiden (erityisesti Food from Finland -ohjelma ja Pro Luomu ry) yhdessä toteutettu osallistuminen luomualan tärkeimpiin kansainvälisiin tapahtumiin, kuten BioFach-messuihin Saksassa vuosittain helmikuussa, muiden tärkeimpien tapahtumien tunnistaminen
- vain luomutuotteille ja yrityksille erikseen toteutetut vienninedistämistapahtumat ja toimenpiteet, yhteinen tapahtumasuunnittelu ja resursointi (Food from Finland ja Pro luomu)
- Yritysrhymien muodostaminen viennin mahdollistamiseksi: klusteritoiminta ja uusien ekosysteemien kehittäminen ja rahoitus (elintarvikeyritykset)
- Viennin ja myynnin osaamisen kasvattaminen (Business Finland/Food from Finland ja Pro luomu)
- Selvitetään mahdollisuudet kustannustehokkaasti sertifoida kansainvälisten luomustandardien mukaisesti, esim. BioSwiss (Ruokavirasto)

5. Luomutuotannon lisääminen

Luomu on kehittynyt eri tavoin eri alueilla Suomessa. Monissa maakunnissa on tehty katsauksia alueen luomun kehittymisestä ja joillain alueilla on tehty oman alueen kehittämissuunnitelmia. Kiinnostusta luomuun on kaikkialla, mutta aluekehittämisen strategioissa luomu ei kovinkaan hyvin vielä näy.

Luomualan kasvattaminen nykyisestä 14 prosentista 11 prosentilla (25 %) vuoteen 2030 vaatii toimenpiteitä. Monipuolisen luomuelintarvikevalikoiman edellytys on lisääntyvä tuotanto eri tuotantosunnissa, kasvi- ja kotieläintuotteissa. Luomuelintarvikkeiden määrän kasvattamisen kannalta olennaista on markkinakelpoisten tuotteiden saatavuuden lisääminen.

Nyt luonnonmukaisesti viljellystä peltoalasta noin 60 prosenttia on nurmea. Suuri nurmi-ala on luonteenomaista luomutuotannossa, koska nurmea tarvitaan viherlannoituksena ja se vähentää typpilannoitteiden käyttöä ja valmistusta. Nurmet ovat myös tärkeä osa luomunautakarjan ja -lampaiden ruokinnassa. Monivuotisten nurmien viljely vähentää muokkausta ja hiilen pääsyä ilmakehään. Se on tärkeää varsinkin turvemailla. Vesistöjen ravinnekuormituksen ja peltojen talviaikaisen eroosion estämisessä nurmella on tärkeä rooli. On kuitenkin tarpeen kehittää luomun viljelykiertoja tuotannon lisäämisen näkökulmasta. Tuotannontekijöihin liittyviä ongelmakohtia on myös vihannes- ja kasvihuonetuotannossa sekä luomusiementen saannissa.

Luomun tuotantomäärien kasvattaminen vaatii viljelijöiden osaamisen parantamista sekä kasvilajivalintojen suunnitelmallisuutta markkinoita seuraten. Potentialiaalia on erityisesti kotieläintuotteissa, luomukauran ja valkuaisen tuotannossa. Hehtaarisatoja on parannettava viljelymenetelmiä kehittämällä mutta myös luomusiementuotannon, luomukasvinjalostuksen ja -testauksen, luomukelpoisten kierrätyslannoitteiden ja kasvinsuojeluratkaisujen kehittämistyötä tarvitaan.

Luomukorvauksen ehdoissa tullaan painottamaan koulutuksen merkitystä sekä luomuraaka-aineiden tuottamista. Kaikille luomun siirtymävaiheen ohittaneille pelloille asetetaan 30 prosentin myyntikasvivaatimus ja tuotantoeläimet on siirtymäkauden jälkeen kasvatettava luonnonmukaisen tuotannon ehtoja noudattaen. Tällä pyritään lähtökohtaisesti mahdollistamaan luonnonmukaisesti tuotettujen raaka-aineiden määrän lisääntyminen tilanteessa, jossa luomukorvauksen ehdoksi ei ole mahdollista asettaa sadonkorjuuvaatimusta.

Luomukorvausta maksetaan tulevinakin vuosina luonnonmukaisesta kasvinviljelystä ja korotettuna luonnonmukaisesta avomaan vihannesten viljelystä korkeampien tuotantokustannusten vuoksi. Tuotantoeläimistä maksetaan luomukorvausta eläinyksikköperusteisesti. Luomuhunajantuotannolle olisi myönnettävä korkeampaa tukea korkeimpien tuotantokustannusten takia.

Vuoden 2022 alusta voimaan tulevan luomuasetuksen mukainen luomukasvihuonetuotannon ohjeistus mahdollistaa ympärivuotisen kasvihuonetuotannon. Tavoitteeksi onkin asetettava luomutuotannossa olevan kasvihuonealan kaksinkertaistumisen nykyisestä vuoteen 2030 mennessä.

Uuden EU:n luomuasetuksen tavoitteena on, että luomutuotannossa käytettäisiin vain luomusiementä. Suomalaisten tilojen kylvösiemenestä luomutuotettua on 60–70 prosenttia. Jos luomusiementä ei ole saatavilla, viljelijät voivat käyttää tavanomaisesti tuotettua, peittaamatonta siementä poikkeusluvalla ennen uuden luomuasetuksen voimaantuloa.

Tavoitteena onkin, että luomutilojen käyttämästä kylvösiemenestä puolet on sertifioitua luomusiementä tai vähintään tilalla tuotettua luomusiementä vuonna 2030.

Viljelijöiden välistä yhteistyötä markkinoinnissa ja panoshankinnoissa on lisättävä. Tuottajaorganisaatioiden tai muiden yhteenliittymien avulla parannetaan luomuraaka-aineen pääsyä markkinoille. Yksittäisen tuottajan on vaikea saada tuotteitaan tukun tai suuren ruokapalvelun valikoimiin.

Taulukko 4. Luonnonmukaisen tuotannon sitoumusala ja sitoumusten määrä vuosina 2015–2019.

	2015	2016	2017	2018	2019
Luomusitoumusten kokonaisala ja määrä					
Luomusitoumusten sitoumusala yhteensä, ha	208 867	223 515	245 353	282 704	278 489
Luomusitoumusten määrä yhteensä, kpl	3 857	4 030	4 244	4 648	4 606
Luomun eri sitoumustyyppien sitoumusmäärät					
Sitoumus luonnonmukaisesta tuotannosta, kpl	3 045	3 163	3 326	3 691	3 615
Sitoumus vain luonnonmukaisesta avomaavihannesten tuotannosta*, kpl	9	10	9	9	7
Sitoumus luonnonmukaisesta kotieläin-tuotannosta, kpl	803	857	909	948	983

* Osan tilaa kattavat sitoumukset. Myös muiden sitoumusten avomaavihannesten viljelyssä olevasta alasta maksetaan avomaavihannesten korvausta.

Luonnonmukaisen tuotannon toimenpiteestä maksettiin tukivuodelta 2020 noin 60 miljoonaa euroa. Tulevan ohjelmakautena luomukorvauksen on arvioitu nousevan 397 miljoonaan euroa, vuosittainen korvaus olisi näin noin 70–78 miljoonaa euroa.

Luomumehiläishoito on tärkeä osa luomutuotantoa ja se voi osaltaan parantaa kotimaisen hunajantuotannon markkinaosuutta. Luomusäädösten muuttuessa pölytyspalvelut vaikeutuvat huomattavasti. Tuotantokustannukset ovat tavanomaista tuotantoa korkeammat

mm. talviruokinnassa käytettävän luomusokerin ja luomuvahapohjukkeen korkean hinnan ja puukalustevaatimuksen vuoksi.

Taulukko 5. Luomutarhaajien ja -yhdyskuntien osuus v. 2020 (Lähde: Suomen Mehiläishoitajain Liitto, SML ry)

	kaikki	luomu	luomun osuus %
mehiläistarhaajat	3 100	75	2,4
mehiläisyhdyskunnat	70 000	6 190	8,8

Toimenpiteet tuotantomäärien kasvattamiseksi:

- Viljelijöille maksettava luomukorvaus kannustaa tuottamaan luomuraaka-aineita markkinoita varten CAP-strategian mukaisesti (MMM),
- Tavoitteen mukainen luomukorvauksen rahoitus osaksi CAP-strategiaa (MMM),
- Viljelytapojen kehittäminen ja viljelijöiden osaamisen ja yhteistyön lisääminen tutkimuksen, koulutuksen ja neuvonnan keinoin (neuvontajärjestöt, tuottajajärjestöt, Luomuinstituutti),
- Avomaan vihannesten ja kasvihuoneviljelyn pullonkauloja selvittäminen, erityisesti kasvualustat kasvihuoneissa ja kasvinsuojelu/ravinnekysymykset avomaalla (Luke),
- Luomusiemenen ja -taimien tuotannon kaksinkertaistaminen. Luomulajikekokeiden perustaminen. (Ruokavirasto, Luke),
- Luomuun soveltuvien kierrätyslannoitteiden kehittäminen (alan toimijat),
- Tietoisuuden lisääminen uusista EU:n luomusäädöksistä (Ruokavirasto, MMM, ELY-keskukset)
- Tuottajaorganisaatioiden perustamisen kannustaminen (MMM, Ruokavirasto),
- Tilojen välisen yhteistyön kehittäminen mm. tuottajaorganisaatiot (MMM, luomu- ja neuvontajärjestöt),
- Viljelijöiden motivoiminen luomusiemenen käyttöön (neuvonta, tuottaja- ja luomujärjestöt),
- Kannustetaan neuvonnan ja tutkimuksen keinoin luomumehiläistarhauksen lisäämistä erityisesti alueilla, jotka luontaisesti sopivat luomumehiläistarhaukseen (MMM, Luke, SML, neuvonta, tuottaja- ja luomujärjestöt)
- Luomumehiläistarhaajille maksettavan pesäkohtaisen tuen korottaminen (MMM)

6. Luomukeruualan kasvattaminen

Edellisestä luomuohjelmasta tehdyn ulkoisen arvioinnin mukaan luomukeruu on jäänyt luomuohjelmassa vähäiselle huomiolle. Luomumarjoissa, -sienissä ja -yrteissä ja mahlassa on suuri hyödyntämätön potentiaali myös viennissä. Luomukeruu tuotanto voi olla osa Suomen maabrändiä. Parhaillaan onkin menossa luomukeruualan kasvattamiseen tähtäävän tiekartan valmistelu.

Suomalaisten luonnontuotteiden kysyntä on suurta ja kysynnän kasvulle on mahdollisuuksia erityisesti vientimarkkinoilla. Luonnontuotteiden markkinointi ja vienti ovat käytännössä mahdollista vasta, kun tuotteelle on myönnetty luomusertifikaatti. Kotimainen luonnontuotteita jalostava teollisuus on merkittävä kotimaisten luonnontuotteiden käyttäjä ja sille kotimaiset luomumarjat, mutta kasvavissa määrin myös muut luomuluonnontuotteet ovat tärkeitä raaka-aineita. Näiden lisäksi myös ammattikeittiöt ovat luomukeruu tuotteille hyvä markkinakanava, ja keittiöissä on kysyntää nimenomaan suomalaisille luomukeruu tuotteille.

Luomukeruu tuotteet kerätään luomuvalvontaan liitetyiltä alueilta, joita kutsutaan luomukeruualueiksi. Luomukeruu toimintaa ja sen valvontaa säätelee EU:n luomuasetus ja keruu toiminnan luomuohjeistuksesta vastaa Ruokavirasto. Luomuvalvonnassa perusvaatimuksia ovat tuotteen alkuperän tunnistaminen ja jäljitettävyyden varmistaminen. EU:n luomuasetus 834/2007 ja vuoden 2022 alusta voimaan tuleva uusi luomuasetus 2018/848 edellyttävät, että luomukeruu tuotteiden poiminta-alue on etukäteen todettu ehdot täyttäväksi. Ruokaviraston tilastojen mukaan luomukeruu alueita on todennettu ja sertifioitu vuonna 2019 yhteensä noin 4,5 miljoonaa hehtaaria. Vuonna 2020 vastaava ala oli 5,5 miljoonaa hehtaaria. Vuodessa keruualan kasvu oli ilahduttavat 22 prosenttia.

Kaikki Suomen metsät eivät kuitenkaan sovellu luomukeruu alueiksi. Metsiä lannoitetaan ja kantokäsitellään (urea) aineilla, jotka eivät ole luomussa sallittuja. Lisäksi metsänomistus on varsinkin eteläisemmässä Suomessa pirstoutunutta ja suurten keruu alueiden muodostaminen on hankalaa ja osin mahdotonta. Maa- ja metsätalousministeriö on Suomen Metsäkeskuksen kanssa valmistellut Metsään.fi –palveluun mahdollisuuden metsänomistajalle ilmoittaa halukkuutensa metsiensä sertifiointiin luomuu alueeksi sähköisessä palvelussa. Palvelu otettiin käyttöön vuonna 2019. Palvelua on kuitenkin kehitettävä ja lisättävä metsäomistajien tietoisuutta luomukeruu alueiden sertifiointista. Yhteistyötä luonnontuote yritysten ja metsänomistajien kesken on kehitettävä. Luomukeruu tuotteiden käyttö lisääntyy luomuelintarvikkeiden valikoiman kasvaessa.

Marsi-tilasto kertoo kauppaan tulevan marja- ja sienimäärän sekä ostohinnan, mutta muuta tietoa jalosteista tai kaupasta ei juuri ole saatavilla. Luomukeruu tilastointia olisi kehitettävä.

Taulukko 6. Luomumarjojen osuus kauppantulomääristä 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
mustikka	18,1	59,3	22,8	57,8	11,6
puolukka	6,9	13	5,6	4,7	8,0
lakka	66,3	38,1	58,6	57,7	-

Toimenpiteet luomukeruualueiden kasvattamiseksi:

- Selvitys mahdollisuuksista ja kustannustehokkaimmista keinoista koota metsätietostandardiin pohjautuva luomusertifoinnissa tarvittava metsätieto erilaisten metsänomistajien järjestelmistä (alan toimijat),
- Viestinnän ja markkinoinnin keinoin olisi vahvistettava metsäomistajien tietoisuutta luomusta ja sen mahdollisuuksista (Lume – luomua metsäluomusta -hanke).
- Luonnontuotteita keräävien ja jalostavien toimijoiden ja maanomistajien sekä viranomaisten yhteistyön tiivistäminen ja kehittäminen (alan toimijat, Ruokavirasto),
- Luomukeruuta koskevan ohjeistuksen luominen uuden luomuasetuksen nojalla (Ruokavirasto, alan toimijat),
- Sertifoinnin kehittäminen. Selvitys ryhmäsertifoinnin mahdollisuuksista luomukeruukokonaisuuksien muodostamiseksi (Ruokavirasto),
- Metsään.fi-palvelun uudistaminen luomuvalvontaan ilmoittautumisen helpottamiseksi sekä metsätietojen hyödyntäminen laajemmin hyödyntää luomuvalvontaan ilmoittautumisen yhteydessä (MMM, Metsäkeskukset, Ruokavirasto, ELY-keskukset),
- Luomukeruutilastonin kehittäminen (Luke, Ruokavirasto, toimijat).

7. Luomuvesiviljelyn käynnistäminen

EU-komissio on asettanut tavoitteeksi luonnonmukaisen vesiviljelyn huomattavan lisäämisen vuoteen 2030 mennessä. Luonnonmukaisen vesiviljelyn kehittymiselle Suomessa on havaittu useita esteitä. EU-lainsäädäntö ei mahdollista luomutuotantoa kiertovesikasvatuslaitoksissa, luomutuotantoon tarvittavia poikasia ei ole kansallisesti saatavilla ja elävän materiaalin tuontiin liittyy kalatautiriskejä. Lisäksi kalanviljelyn kansallinen ympäristösäätely rajoittaa käytettävien rehujen ravintosisältöä ja niistä syntyvää ominaiskuormitusta (ravinnekuormitus/tuotettu kalakilo), eikä siten mahdollista nykyisten luomurehujen käyttöä. Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö ovat esittäneet

kalankasvatuksen ympäristölupien muuttamista päästöperusteisiksi luviksi. Tämä loisi kannusteen uusien ympäristöinnovaatioiden käyttöönotolle sekä mahdollistaisi mm. luomukasvatukseen siirtymisen. Ainakin levissä on merkittävää potentiaalia ruoka- ja rehukäytössä. Levän käytöstä rehuna on olemassa kotimaistakin tutkimusta. Luomukalan myynti Suomessa on hyvin vähäistä suppean tarjonnan vuoksi mutta kysyntä on selvästi kasvussa. Kotimarkkinoiden lisäksi on syytä tarkastella luomuvesiviljelytuotteiden vientipotentiaalia.

Toimenpiteet luomuvesiviljelyn käynnistämiseksi:

- Kartoitetaan mahdollisuuksia luonnonmukaisen vesiviljelyn aloittamiseen ja luodaan edellytykset tuotannolle (MMM, YM, Luke, alan toimijat)
- Tutkijoita olisi kannustettava hakemaan EU Horisontti tutkimus- ja innovaatiovaroja (Luke, Luomuinstituutti).

8. Tutkimuksen ja osaamisen kehittäminen ja neuvonnan ja luomutiedon lisääminen

Osaamisen kehittäminen lähtee koulutuksesta. Siksi perustiedot luomusta olisi otettava toisen asteen ammatillisen sekä AMK- ja ylemmän korkeakoulutuksen opetussuunnitelmiin. Elintarvikejalostuksen palvelukseen tulevien työntekijöiden koulutukseen pitäisi kuulua luomutuotteiden erityisvaatimuksiin perehtyminen. Yhteistyötä opetuksen kehittämisessä maatalous- ja opetushallinnon välillä on lisättävä.

Perinteinen neuvonta ei riitä luomutoimijoiden tarpeisiin, koska he joutuvat edelläkävijöinä kehittämään luomumenetelmiä. Luomutuottajat suosivat mentori-toimintaa ja pienryhmäneuvontaa. Pellonpiennartilaisuudet, demonstraatiot ja muu vertaisoppiminen ovat suosittuja tapoja levittää uutta tietoa. Monipuolisten neuvontapalvelujen saatavuus koko maassa on turvattava ja ulotettava elintarvikejalostajiin ja luonnontuoteluomuun.

Maatilayritysten toiminnan tueksi käynnistyi vuoden 2021 alussa Maatilayritysten osaamisverkosto AgriHubi, mikä kokoaa yhteen alan neuvonnan, tutkimuksen ja koulutuksen. Verkoston tavoitteena on edistää maatilayritysten kilpailukykyä ja uudistumista. Sitä voidaan hyödyntää maatilayritysten menestymisvalmiuksia tukevan tiedon käytäntöön viennille. Verkosto myös lisää maatalous- ja opetushallinnon välistä yhteistyötä. Toiminnassa on huomioitava digitalisaation mahdollisuudet.

Luomututkimusta tarvitaan tukemaan luomualan kehittymistä ja lisäämään kuluttajien tietoisuutta luomutuotannon vaatimuksista ja menetelmistä valistuneiden kulutus päätöksensä tueksi. Luomuinstituutin tutkimusstrategia vuosille 2021–2024, Tutkimustietoa

ja ratkaisuja suomalaisen luomualan kehittämisen tueksi, julkistettiin vuoden 2021 alussa. Tulevaisuuden luomu on eri tutkimusaloja läpileikkaava teema. Muut tutkimusalat ovat luomualkutuotanto, luomutuotannon ympäristövaikutukset, luomuelintarvikkeet ja ravitseminen sekä luomu yhteiskunnassa ja markkinoilla. Tutkimuksen tavoitteena on tieteidenvälisyys. CAP:in vaikuttavuuden seurantatutkimuksiin olisi saatava myös luomutuotannon ympäristö- ja ilmastovaikutusten tutkimukset. Luomuinstituutti kannustaa viljelijöiden ja yritysten mukana oloa tutkimushankkeissa, jotta luomutuotanto vahvistuisi ruokajärjestelmän osana ja tulokset saataisiin käyttöön yrityksissä. Yhteistyö luomuneuvonnan kanssa on tärkeä tutkimustiedon laaja-alaisessa hyödyntämisessä.

Toimenpiteet tutkimuksen ja osaamisen kehittämiseen ja neuvonnan ja luomutiedon lisäämiseen:

- Perustiedot luomusta toisen asteen ammatillisen opetuksen ja korkeakoulujen opetussuunnitelmiin (oppilaitokset ja korkeakoulut)
- Maatalous- ja opetushallinnon välisen yhteistyön lisääminen (AgriHubi, MMM, OKM, oppilaitokset)
- Luomututkimustulokset nopeasti tilojen ja yritysten käyttöön (Luke, Luomuinstituutti)
- Pilottien ja kokeilujen avulla tutkimustulokset nopeasti käytäntöön (Luke, neuvontajärjestöt, oppilaitokset)
- Luomukorvaukseen liittyviä koulutusvaatimuksien lisääminen (MMM)
- Luomuneuvonnan laadun turvaaminen tuotanto- ja yritysneuvonnassa (neuvontajärjestöt)
- Neuvontapalveluiden laajentaminen elintarvikejalostukseen ja luomukeruuseen (neuvontajärjestöt)
- Pienten luomuelintarvikeyritysten osaamisen ja tuotekehityksen neuvonnan lisääminen (neuvontajärjestöt)
- Hyvien käytäntöjen ja esimerkkien jakaminen, tuottajatarinat, onnistumiset (koko ruokaketju)
- EU:n tutkimus- ja innovaatorajojen ja EIP-Agri varojen hyödyntäminen (Luomuinstituutti, yliopistot, hanketoimijat).

9. Lainsäädäntö ja valvonnan kehittäminen

Luomutuotantoa koskeva EU:n lainsäädäntö on uudistunut. Tuotantosääntöjä ja valvontaa koskevia EU:n asetuksia aletaan soveltaa 1.1.2022 alkaen. Muutoksia tuotantosäntöihin on mm. kasvihuone- ja kotieläintuotannon osalta. Myös valvontaa ja sertifiointia koskevat säännökset sisältävät kokonaan uusia elementtejä, kuten pienten toimijoiden ryhmäsertifioinnin, vähäriskisten toimijoiden valvonnan sekä tiettyjen vähittäiskauppojen

sertifiointivaatimuksen. Luonnonmukaisen tuotannon valvontaa kokeva laki (294/2015) uudistetaan vastaamaan uuden EU-asetuksen vaatimuksia. Hallituksen esitys lain muuttamiseksi annetaan syksyllä 2021.

EU:n uuden luomusasetuksen perusteella Ruokavirasto tekee toimijoille uudet luonnonmukaisen tuotannon ehdot, jossa määritellään luomutuotannon vähimmäisvaatimukset ja valvontamenettelyt. Alkutuotannon ja elintarvikkeita jalostavan elinkeinon edustajille sekä valvontaketjun viranomaisille annetaan mahdollisuus osallistua ohjeiden laatimiseen. Tavoitteena on parantaa luettavuutta ja vähentää tulkinnanvaraisuutta ehtojen noudattamisessa.

Luomuvalvontaa kehitetään sekä luomusäädösten että EU:n valvonta-asetuksen vaatimuksia vastaavaksi. Nämä mahdollistavat joitakin uusia käytäntöjä valvonnan järjestämisessä tai työnjaossa. Samanaikaisesti kehitetään hallinnonalalla käytettävien sähköisten viestintävälineiden käyttöä valvontatehtävissä, ja pyritään lisäämään asiakkaiden mahdollisuuksia asioida viranomaisten kanssa sähköisten sovellusten kautta. Ruokavirasto jatkaa tiivistä yhteydenpitoa ELY-keskuksiin ja kouluttaa luomutarkastajia luomuvalvonnan ehtojen toimeenpanon yhtenäistämiseksi. Ruokavirasto auditoi yrityksiä ja luomutarkastajia.

Luomu on houkutteleva kohde petokselliselle toiminnalle brändin ja raaka-aineiden vaihtelevan saatavuuden vuoksi. Tuotteiden perusteeton merkitseminen luomuksi on kasvava elintarviketosten muoto. Kuluttajien luottamus luomuun on luomusektorin kehityksen perusta. Siksi on tärkeää löytää toimivia käytäntöjä luomupetosten ehkäisemiseksi. Luomutuotantoa koskeva EU:n lainsäädäntö velvoittaa jäsenmaat toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet ja säätämään seuraamuksista luomumerkintöjen petollisen käytön estämiseksi. Viranomaisten yhteistyö on petostorjunnan keskiössä. Viranomaisyhteistyössä on tärkeää hyödyntää eri aineistoja, jakaa tietoa ja tunnistaa petoksellista toimintaa.

Toimijoiden vaatimustenmukaisuuden todentaminen ja tuotteiden jäljitettävyys ovat merkittävässä roolissa luomun kehittämisessä. Tietojen käsittely nousee yhä tärkeämmäksi osaksi luotettavaa luomutuotantoa. Siksi on tärkeää, että luomutuotantoketjussa tiedon keruu, kokoaminen ja siirtäminen sujuvat tehokkaasti. Tehokas tiedon käsittely esimerkiksi tietoja kokoavien ohjelmistojen, paikannusta hyödyntävien mobiilisovellusten ja laajennetun todellisuuden tarjoamien mahdollisuuksien kautta voisi tarjota työkaluja mm. toimijoiden työtaakan keventämiseksi, entistä tarkemman kohdentamisen riskiperusteiselle valvonnalle sekä etävalvonnan kehittämisen tueksi.

Toimenpiteet:

- Valvonnan kehittäminen valvonnan järjestämisessä ja laadunvarmistamisessa (MMM, Ruokavirasto)

- Ryhmäsertifointi (MMM, Ruokavirasto),
- Valvonnassa sähköisten menetelmien kehittäminen ja käytön lisääminen (Ruokavirasto, ELY-keskukset, valtuutetut tarkastajat),
- Luomuehtojen (Ruokaviraston ohje) kirjoittamisessa viranomaiset tekevät yhteistyötä elinkeinon toimijoiden kanssa (Ruokavirasto, ELY-keskukset),
- Toteutetaan ohjelma luomutuotteisiin liittyvän petoksellisen toiminnan ehkäisemiseksi (MMM, Ruokavirasto),
- Selvitetään luomusektorin tiedon käsittelyyn liittyvät tarpeet. Kehitys- ja innovointivarojen ohjaus tiedon käsittelyn tehostamiseksi luomutuotannossa pellolta pöytään (MMM).

10. Tarkempi toimenpideohjelma, mittarit ja seuranta

Luomuohjelmaa toteutetaan valtiontalouden kehyspäästösten ja valtion talousarvioiden puitteissa niiden mukaisia käytettävissä olevia voimavaroja kohdentamalla.

Yksityiskohtainen toimenpideohjelma, missä on tuleville vuosille yksityiskohtaisemat toimenpiteet ja mittarit sekä kustannusarviot tavoitteiden saavuttamiseksi, tehdään vuoden 2021 toisella puoliskolla yhdessä luomualan toimijoiden kanssa. Samalla asetetaan välitavoitteet vuodelle 2027. Maa- ja metsätalousministeriö koordinoi toimenpideohjelman toteuttamista.

Tavoitteiden toteutumista seurataan asetettujen mittareiden avulla säännöllisesti. Joka toinen vuosi järjestetään työseminaari, missä hallinto ja luomualan toimijat käyvät läpi edistymistä eri tavoitteissa. Tarvittaessa toimenpiteitä muutetaan, jotta ne palvelisivat paremmin tavoitteiden saavuttamista.

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2021

- 1 Saimaannorppa ja kalastus -työryhmän raportti**
- 2 Metsätalouden kannustejärjestelmä 2021 -luvulla työryhmän muistio**
- 3 Maaseutupolitiikan neuvoston arviointi 2016–2020**
- 4 Maa- ja metsätalousministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätös vuodelta 2020**
- 5 Utvärdering av Landsbygdspolitiska rådet 2016–2020**
- 7 Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelma**
- 8 Lähiruokaa – totta kai! Lähiruokaohjelma ja lähiruokasektorin kehittämisen tavoitteet vuoteen 2025**
- 9 Naturligtvis närmat! Närmatsprogrammet och målen för utveckling av närmatssektorn till 2025**
- 10 Local food – but of course! The Local Food Programme and local food sector development objectives for 2025**
- 11 Trygga vattentjänster av hög kvalitet för alla**

Maa- ja metsätalousministeriö

Hallituskatu 3 A, Helsinki
PL 30, 00023 Valtioneuvosto

mmm.fi

ISBN: 978-952-366-386-2 PDF

ISSN: 1797-397X PDF